

Promotie

Het Nederlandse pensioenstelsel staat onder druk. Veel pensioenfondsen kunnen niet indexeren en pensioenen worden zelfs gekort om de dekingsgraad weer op peil te brengen. Daarnaast zullen de pensioenfondsen in de komende jaren hun regelingen moeten herzien om te voldoen aan de nieuwe fiscale regels. Het gaat hierbij om grote belangen. Mensen leggen een groot deel van hun inkomen opzij om hiervan te genieten als ze met pensioen zijn. Toch blijft het stoppen met werken voor veel ouderen een spannend moment. Ontvangen ze na hun pensionering een voldoende inkomen om van rond te komen? Te weinig inkomen betekent dat de gepensioneerde dan duidelijk

moet gaan bezuinigen. Maar aan de andere kant is een te hoog inkomen ook niet goed. Er is dan te veel gespaard voor het inkomen op de oude dag. Dat geld had dan beter eerder gebruikt kunnen worden. Maar hoeveel inkomen is dan nodig voor een oudere zodat hij tevreden met pensioen kan gaan? Om deze vraag te beantwoorden neemt het proefschrift de behoeften van ouderen als uitgangspunt. Deze veranderen over de levensloop en het proefschrift beschrijft in hoeverre de veranderende inkomens van ouderen overeenkomen met de verandering van hun behoeften. Daarmee biedt het proefschrift een bruikbaar handvat voor pensioenfondsen om hun regelingen meer toe te snijden op de behoeften van ouderen. Ook voor economen biedt het proefschrift interessant materiaal. In veel levenscyclusmodellen wordt aangenomen dat het inkomen idealiter over de gehele levensloop gelijk zou moeten blijven. Het proefschrift toont aan dat deze aanname onterecht is.

Allereerst wordt de inkomensontwikkeling van ouderen beschreven. Het inkomen van ouderen is in de afgelopen decennia gemiddeld sterker gestegen dan dat van jongeren. Ouderen hebben veel vaker een aanvullend pensioen dan vroeger en de netto-AOW is in de afgelopen jaren relatief sterk gestegen vanwege faciliteiten zoals de ouderenkorting en de tegemoetkoming AOW'ers. De armoede onder ouderen is dan ook laag, zelfs lager dan van mensen onder de 65 jaar. Het gevolg is dat ouderen tegenwoordig makkelijker kunnen rondkomen dan 65-minners. Toch is hun inkomen gemiddeld nog lager dan dat van jongeren, zelfs als er gecorrigeerd wordt voor het feit dat ouderen vaker alleen wonen en er geen kinderen meer thuis zijn. Een belangrijke verklaring hiervoor zijn de lagere bestedingsbehoeften van ouderen.

In het proefschrift worden twee concepten gebruikt om de veranderende behoeften te meten. Het eerste gaat uit van de

ARJAN SOEDE

Wetenschappelijk medewerker bij
het Sociaal en Cultureel Planbureau

bestedingen. Hiervoor wordt nauwkeurig het bestedingspatroon van ouderen beschreven aan de hand van een kwadratisch vraagmodel. Ouderen die nog zelfstandig wonen blijken in de loop van de jaren relatief minder te besteden aan zaken als vervoer, ontspanning, horeca, alcohol en tabak. Wel besteden zij meer aan ziektekosten maar deze stijging is klein in vergelijking met de daling bij de voorgaande posten. De resultaten worden bevestigd door het tweede concept om de behoeften te meten: de mate waarin mensen aangeven van hun inkomen te kunnen rondkomen. Het feit dat ouderen tegenwoordig makkelijker kunnen rondkomen, is met behulp van een multinomiaal-probitmodel geanalyseerd. Een belangrijke reden is

dat de kinderen het huis uit zijn. Andere factoren zoals het hogere vermogen van ouderen of de eigen woning blijken relatief weinig van invloed te zijn op het kunnen rondkomen. Ten dele is ook het geboortjaar van belang, maar het proefschrift toont aan dat vooral de leeftijd relevant is. Met het klimmen van de jaren dalen de bestedingsbehoeften van ouderen waardoor zij makkelijker kunnen rondkomen. Het proefschrift laat zien dat de doorsnee daling in besteedbaar inkomen bij pensionering zestien procent is en dat deze daling redelijk in lijn ligt met de veranderende behoeften van ouderen.

Ook na pensionering dalen de behoeften van ouderen en dit betekent dat ouderen er verstandig aan doen om hun inkomen aan het begin van hun pensioen iets hoger te laten zijn dan aan het eind. Veel pensioenfondsen bieden de mogelijkheid aan om te beginnen met een iets hoger pensioen. Hiervan wordt echter nog weinig gebruikgemaakt. Een andere optie is dat pensioenfondsen de indexatie voor gepensioneerden iets lager (ongeveer een half procent per jaar) vaststellen zodat deze beter aansluit bij de behoeften. Helemaal niet indexeren, zoals nu bij veel pensioenfondsen het geval is, zou de koopkracht meer aantasten dan gewenst is, gezien de veranderende behoeften van ouderen. Het is belangrijk dat deze lagere indexering wel gepaard gaat met meer zekerheid over hun inkomen. Veel ouderen blijven nog van hun inkomen sparen omdat zij onzeker zijn over hun toekomstige inkomsten. Een iets lagere, maar zekerdere indexatie zal ervoor kunnen zorgen dat ouderen ook in de toekomst uiteindelijk tevreden met pensioen kunnen gaan.

LITERATUUR

Soede, A.J. (2012) *Tevreden met pensioen. Veranderende inkomens en behoeften bij ouderen*. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.